

Hoe breng je leervertraging in PO en VO als gevolg van de COVID19-crisis in kaart?

Achtergrond van dit advies

De coronamaatregelen hebben invloed gehad op de leerontwikkeling van leerlingen. Er zijn gevolgen voor de cognitieve ontwikkeling, de sociaal emotionele ontwikkeling, de fysieke ontwikkeling en het welbevinden van leerlingen. Daarbij kan het om positieve of negatieve effecten van de coronamaatregelen gaan. Dit advies is een vervolg op het advies: "Waar kijk je naar? De gevolgen van de COVID19-crisis voor de cognitieve ontwikkeling van leerlingen in PO en VO".

Dit advies richt zich op de één van de mogelijk negatieve gevolgen van de COVID19-crisis voor leerlingen, namelijk leervertraging. Hierbij vallen landelijk een aantal zaken op:¹⁻⁴

- Een substantieel deel van de leerlingen heeft leervertraging opgelopen, maar dit geldt niet voor alle leerlingen.
- De meeste leervertraging zien we bij leerlingen uit gezinnen met een lage sociaal-economische status.
- Tussen scholen en leerdomeinen bestaan grote verschillen in de mate waarin er sprake is van leervertraging.
- In het VO lijken de achterstanden groter te zijn in het praktijkonderwijs en op het vmbo.

Maar hoe staat het met de leervertraging voor leerlingen op jouw school? Is er sprake van leervertraging bij specifieke groepen leerlingen, vakken en/of leerjaren? Een goede diagnose is essentieel om de leervertraging aan te pakken. In dit advies richten we ons daarom op de volgende vraag: **Hoe breng je leervertraging als gevolg van de COVID19-crisis op leerlingen in kaart?**

Informatiebronnen

Er zijn verschillende bronnen die je kunt gebruiken om de leervertraging voor leerlingen in kaart te brengen. De meest voor de hand liggende bron zijn toetsen. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van inschattingen van leraren en leerlingen.

Gebruik toetsen

Gestandaardiseerde toetsen en het leerlingvolgsysteem

Inzicht in de huidige leerprestaties van leerlingen geeft een eerste inzicht in hun cognitieve ontwikkeling. In hoeverre verschilt dat met wat leerlingen normaliter laten zien? Hierbij kun je landelijk genormeerde toetsen gebruiken, bijvoorbeeld LOVS-toetsen. Het is belangrijk om naar meerdere vak- en vormingsgebieden te kijken, niet alleen naar lezen, spelling en rekenen. Leerlingen kunnen immers op bepaalde vak- en vormingsgebieden vooruit zijn gegaan, en op andere achteruit. Informatie hierover kan niet alleen nuttig zijn voor het bepalen welke extra ondersteuning een leerling nodig heeft, maar ook om te achterhalen of een leerling helemaal niets heeft geleerd tijdens de lockdown of wél op vakgebieden waar zijn/haar interesse lag of in andere vaardigheden.⁵

Methode-gebonden toetsen en proefwerken

Gestandaardiseerde toetsen zijn vooral signalerend. Zij geven inzicht in de vertraging van leerlingen in vergelijking met een norm. Specifiekere informatie over de leervertraging in relatie tot het aangeboden curriculum kan worden verkregen met methode-gebonden toetsen. Met deze toetsen kan beter in beeld worden gebracht welke kennis en vaardigheden die zijn aangeboden ook daadwerkelijk geleerd zijn. Met deze toetsen kan per klas en leerling een specifieke analyse worden gemaakt van de curriculumonderdelen die extra aandacht behoeven. De methode-gebonden toetsen kunnen toetsen zijn die behoren bij de methode, maar ook proefwerken en andere toetsen die leraren zelf maken.

Hoe duid je de toetsresultaten?

Om zicht te krijgen op de leervertraging van leerlingen, kunnen de gegevens uit gestandaardiseerde toetsen vergeleken worden met de periode voor de COVID-19-crisis. Dit kan op twee manieren:

1. Ontwikkeling van leerlingen vergelijken met hun eigen ontwikkelperspectief

Hierbij wordt gekeken of leerlingen nog op hun (voorspelde) ontwikkellijn zitten, ofwel eronder of erboven. Voor de methode-onafhankelijke toetsen is dit vaak mogelijk via het LOVS-systeem, waar een uitsplitsing per leerling en vak gemaakt kan wor-

den. Basisscholen kunnen daarnaast via NRO en Leerunieik rapportages op maat krijgen, met gedetailleerde informatie over vertraging per vak en groep.

2. Ontwikkeling van leerlingen vergelijken met de (pre-COVID19) gemiddelden voor de groep of klas

De ontwikkeling van leerlingen kan ook vergeleken worden met de gebruikelijke gemiddelden van de groep of klas. Door bijvoorbeeld eenzelfde proefwerk/toets af te nemen als een jaar eerder en te kijken hoe de leerlingen nu presteren. Voor de genormeerde toetsen kan ook gebruik gemaakt worden van landelijke (of regionale) gemiddelden. Bij dergelijke vergelijkingen moet wel goed opgelet worden of de vergelijking zinvol is en moet de eigen context centraal staan. De eigen school kan sterk verschillen met de gemiddelde school qua type leerlingpopulatie en dit kan de vergelijking beïnvloeden. Voor de vergelijking van individuele leervertraging met een landelijk gemiddelde geldt dit ook.

Inschattingen door de leraar en leerling

Inschatting door de leraar

Leraren kunnen inschatten wat de leervertraging van hun leerlingen is. Ze hebben de leerlingen vaak al langer in beeld en kunnen op basis daarvan een inschatting maken of de klas of specifieke leerlingen leervertraging hebben opgelopen. De inschatting van leraren komt redelijk goed overeen met de daadwerkelijke schoolprestaties van leerlingen, maar is niet perfect.⁶ Leerprestaties van laagpresteerders, jongens, etnische minderheden, of leerlingen uit gezinnen met een lage sociaal-economische achtergrond worden sneller onderschat door leraren.^{7,8} Deze verschillen kunnen voortkomen uit impliciete stereotypen, of uit een voorzichtige houding bij leraren.

Inschattingen door leerlingen

Ook leerlingen zelf kunnen een inschatting maken van hun leervertraging. Dit kan door middel van (mentor) gesprekken of het afnemen van een vragenlijst waarmee de leerling zichzelf beoordeelt op de mate waarin hij/zij inschat de beoogde doelen te beheersen. Sommige leerlingen zijn echter niet goed in staat zichzelf te

Aandachtspunten bij het bepalen van leervertraging

1. Kijk naar meerdere uitkomstmaten, gemiddelden en spreiding.

Kijk niet alleen naar één uitkomstmaat, maar naar meerdere. Kijk niet alleen naar kernvakken/gebieden maar betrek een breed pallet aan domeinen in de analyse. Kijk niet alleen naar gemiddelden, maar ook naar spreiding van de prestaties van de klas en de gevolgen voor verschillende groepen leerlingen. Breng in kaart welke groepen leerlingen leervertraging hebben opgelopen, op welke vakken en in welke leerjaren. Monitor met meerdere instrumenten om een compleet beeld te krijgen en valide conclusies te kunnen trekken. Waak voor een wildgroei van nieuwe, nog niet gevalideerde, instrumenten, sluit vooral aan bij de bestaande methodiek op school om voortgang in kaart te brengen, zodat een goede vergelijking mogelijk is met leerontwikkeling van voor de COVID19-crisis.

2. Leg de relatie met het aangeboden onderwijs en de effectiviteit ervan.

Leg een relatie tussen veranderingen in aanbod en in leerprestaties. Maak afzonderlijke analyses van onderdelen die niet zijn aangeboden en van onderdelen die minder effectief zijn. Analyseer de leervertraging voor de gehele klas en voor verschillende leerlingen.

3. Bespreek de uitkomsten van de instrumenten in het team en met anderen.

Bespreek in het team, duidt ze met elkaar en denk wat ze betekenen. Betrek ook anderen bij deze besprekingen, zoals schoolleiders, intern begeleiders, leraren die goed data kunnen duiden. Maak gebruik van beschikbare ondersteuning bij de bepaling van gevolgen vanuit NRO, Leeruniek, datalabs en regionale en landelijke netwerken (onderwijswerkplaatsen en education labs). Een goede duiding van de uitkomsten is cruciaal voor het kiezen van de juiste interventies.

beoordelen, bijvoorbeeld omdat ze hun eigen potentieel niet goed kennen of omdat ze niet goed weten hoe een dergelijke inschatting te maken. Jonge leerlingen, laagpresteerders of leerlingen met leerproblemen hebben bijvoorbeeld een neiging tot het overschatten van hun eigen leerprestaties.^{9,10}

Het advies is om niet blindelings te vertrouwen op de inschatting door één leraar of de zelfinschatting van leerlingen. Meerdere informatiebronnen geven een beter inzicht in de opgelopen vertraging. Maak bijvoorbeeld met meerdere leraren een inschatting van de leerprestaties van leerlingen. Ga niet alleen af op schattingen van leraren en leerlingen, maar ga vooral kijken naar schoolwerk van leerlingen, laat ze opdrachten maken en beoordeel het werk, of activeer voorkennis.¹¹

Leestips

Sluijsmans, D. M. A. (2020). [Toetsing als kans om te leren. Een thematisch overzicht naar het waarom, wat, wanneer en hoe van formatief evalueren](#). Den Haag: NRO.

Wiggins, G., & McTighe, J. (2006). *Understanding by design* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

Aangehaalde literatuur

1. Engzell, P., Frey, A. & Verhagen, M. [Learning loss due to school closures during the Covid-19 pandemic](#). *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 118(17). (2021).
2. Haelermans, C., Van der Velden, R., Aarts, B., Bijlsma, I., Huijgen, T., Jacobs, M., Van Vugt, L., & Van Wetten, S. [Leergroei in het basisonderwijs ten gevolge van de COVID19-crisis](#). *NCO Factsheet No. 1-4*. (2021).
3. Hoogendijk, P. [Het 'corona-effect': resultaten begin schooljaar blijven zoals verwacht achter](#). Culemborg: Bureau ICE. (2021).
4. Lek, K, Feskens, R., & Keuning, J. [Het effect van afstandsonderwijs op leerresultaten in het PO](#). Cito: Arnhem. (2020).
5. Borghans L. & Diris R. [Allocating instruction time: how language instruction can affect multiple skills](#). *Journal of Human Capital* 8(2): 161-198. (2014).
6. Südkamp, A., Kaiser, J., & Möller, J. [Accuracy of teachers' judgments of students' academic achievement: a Meta-analysis](#). *Journal of Educational Psychology*, 104(3): 743-762. (2012).
7. Feron, E., Schils, T., & Ter Weel, B. [Does the teacher beat the test? The additional value of teacher assessment in predicting student ability](#). *De Economist*, 164(4): 391-418. (2016.)
8. Meissel, K., Meyer, F., Yao, E. S., & Rubie-Davies, C. M. [Subjectivity of teacher judgments: Exploring student characteristics that influence teacher judgments of student ability](#). *Teaching and Teacher Education*, 65: 48-60. (2017).
9. Klassen, R. M. [Using predictions to learn about the self-efficacy of early adolescents with and without learning disabilities](#). *Contemporary Educational Psychology*, 32., 173-187. (2007).
10. Dochy, F., Segers, M., & Sluijsmans, D. M. [The use of self-, peer and coassessment in higher education: A review](#). *Studies in Educational Evaluation*, 24(3), 331-50. (1999).
11. Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D. M. A., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. [Wijze lessen. Twaalf didactische bouwstenen voor effectieve didactiek](#). Meppel: Ten Brink Uitgevers. (2019).

Aan dit advies werkten mee: Trudie Schils, Inge de Wolf, Eddie Denessen en Dominique Sluijsmans.

© Onderwijs OMT, 22 april 2021.